

Cellskapsbladet

Föreningen Fängelsemuseet i Gävle

Årgång 5, nr 1 juni 2006

Den blomstertid nu kommer....

Det rör på sig på Fängelsemuseet. Med siktet inställt på framtiden döper vi nu om oss till Sveriges Fängelsemuseum, efter att Ni medlemmar har fått komma med synpunkter. Den enda nackdelen med namnbytet, är att vi tvingas byta vår gamla logotyp som vi alla varit mycket nöjda med. Vår nya logotyp har designats av Mikael Dunker på Länsmuseum, vilket vi tackar stort för. Personligen tycker jag att den är enkel och tydlig, samt signalerar både myndighet och auktoritet. Detta förpliktigar! Vi har många planer för framtiden och skall göra allt för att allas förväntningar på oss skall infrias. Den historia vi berättar ska inte bara vara kuriosa för ett fåtal kriminalvårdshistoriskt intresserade eller enbart kittla människors fantasi om hur man straffade brottslingar förr i världen. Syftet med verksamheten är att vi ska beröra och göra skillnad i vår samtid. Vi önskar att människor går ifrån museet med nya tankar och insikter om hur vi idag och i framtiden ska värna varandra, vilket också inkluderar samhällets resurssvaga. Är det hårdare tag, fler fängelser, högre murar

och längre straff som gäller, eller finns det andra alternativ? Det kan inte passa bättre att vi, när vi nu är färdiga med de båda basutställningarna, ägnar hela detta nummer av Cellskapsbladet åt nutid och framtid. Ordförande Anders Hedin kommenterar händelseutvecklingen. Pär Påltoft, vår medlem som arbetat många år inom Frivård och Kriminalvård, är ordförande för Gävleborgs Samhällsarbetare och bidrar med en artikel om nutida "Florence Nightingalare" på fattiga bakgårdar i det svenska välfärdssamhället och deras skriande behov av resurser till "Projekt Människan". Karl-Henrik Ström, som ni känner sedan tidigare som fd Fängelsedirektör på "Hamilton", bidrar med en recension av boken *Släpp fångarna loss*, skriven av Mattias Hagberg som i maj var till oss och höll ett spännande lunchföreläsning under temat "Fritt Fokus" på Konstcentrum, dit också Sven Johansson på AB och Christina Vad-Schytt på GD var inbjudna för att kommentera medias rapportering om brottslingar och kriminalitet.

Redaktören

Föreningen Fängelsemuseet i Gävle

Adress: Hamiltongatan 3

802 66 GÄVLE

Telefon: 026-65 44 30

Fax: 026-65 44 30

Mobil: 070-628 01 92

E-post: info@fangelsemuseet.se

Internet: www.fangelsemuseet.se

Att bli medlem i FFIG kostar 100 kr/år för enskild, 150 kr för familj och 300 kr för förening. Betalas in på pg 27 79 94-0.

Föreningsstyrelse

Ordf: Anders Hedin

Kassör: Carola Åsblom

Sekr: Katarina Kallings Nilsson

Ord.fed: Björn Ericsson, Siv Eklöf, Håkan

Attius, Sture Johnson, Kjell Moberg

& Margareta Engwall.

Suppl: Karl Henrik Ström, Staffan Johnson.

Adjungerande: Peder Mellander och Lars

Sjösvärd, Länsmuseum Gävleborg. Svante

Lundqvist, Kriminalvården.

Medlemstidningen Cellskapsbladet

utkommer med två nummer per år.

Redaktör: Katarina Kallings Nilsson

Layout: Desirée Kjellberg

Åk in i Gävle!

Ett museum i två fängelser – Hamiltongatan 1 & 3

SVERIGES
FÄNGELSE
MUSEUM

Ordföranden har ordet.

Vi står inför sommaren och värmen har äntligen kommit på allvar och för att stanna får vi hoppas. Mycket positivt har hänt sedan vi senast hördes via Cellskapsbladet. Medlemsbladet utgör en viktig länk ut till föreningens medlemmar och skall också kunna ge den enskilda medlemmen möjlighet att göra sig hörd. Alla är välkomna med idéer och synpunkter som skall kunna spridas via Cellskapsbladet. Detta markerar att föreningen inte är och inte får bli en angelägenhet för ett fåtal. Åter till det positiva. Under våren och efter förankring i årsmötet har arbetet fortsatt med att utveckla Fängelsemuseet i Gävle till ett nationellt

museum under benämningen Sveriges Fängelsemuseum. Det här är en naturlig utveckling, inte minst därför att det museum i två delar som skapats i Gävle, saknar sitt motstycke i landet. Ingen kommer i närheten av vårt när det gäller professionell uppbyggnad och spegling av viktiga epoker i kriminalvårdens historia. I denna utveckling får vi inte glömma den lokala förankringen via föreningen och den lokala prägel.

Årsmötet gav oss klartecken att arbeta vidare med den nationella utvecklingen och den medlemsenkät som gick ut i maj har enbart givit positiva reaktioner. Detta innebär att vi

forts. sid 4

SVERIGES
FÄNGELSE
MUSEUM

Briggen Gerda, Fängelsemuseet och Folke T. Svensson i Sätra

Hur skulle det vara, kära medborgare, företagare och blivande sponsorer att lägga en slant i ett projekt där utsikten att få tillbaka satsade pengar är obefintlig, där det ekonomiska underlaget är ofruktbart, uppmärksamhet och rubriker lyser med sin frånvaro och där sponsor och VIP-tält saknas?

INTE DET! Men då vill jag mena, att det vore det bästa av investeringar, sett på lång sikt och till stöd för samhället, och ses som ett respektingivande åtagande, en tydlig solidarisk handling. Dessutom finns vinstmöjligheter i form av ett fredat och gott samvete, hela samhällets uppskattning och ett stort mått av aktning, anseende.

Ett dylikt projekt finns, här och nu och på hemmaplan; och jag upprepar att det inte är flashigt eller glamoröst. Långt ifrån! Tidsödande är det och vardagseländesgrått. Hopplöst många ggr men fyllt av ett mäktigt mänskligt engagemang och stor kärlek. Framför allt är det vårt samhälles viktigaste projekt, ständigt aktuellt: att bistå en medmänniska i nöd och utanförskap. Nu börjar ni ana vad som avses.

Under ett studiebesök på Fängelsemuseet, med medlemmar från Gävleborgs Frivilliga Samhällsarbetare, stannade jag till vid en prydlig förteckning över de sponsorer vilka ger ett bidrag till museets vällevnad och fortbestånd. Listan, med redovisat frivilligt ekonomiskt engagemang från företagare och institutioner, har under åren vuxit sig allt längre. Så kan vi även ta del av Briggen

Gerdas gynnare, de staplas i kolonner över en helsida i GD och AB. Brigg och byggnad, storstilade, uppseendeväckande, yrkesmässigt och varsamt återskapade; veritabla turistmagneter! Och de behövs! Av så självklara skäl att jag här inte behöver ange dem. Briggen, bortglömd och därefter sprängd och sänkt. Kvar endast som spillror. Fängelsebyggnaden, rivningshotad och i framskridet förfall ansatt av mögel och fukt. Så var det då! Människor kan olyckligtvis hamna i samma utsatta situation, att kvar blir endast ett fåtal delar av en fungerande personlighet och ett värdigt liv. Ogynnsamma omständigheter, inre och yttre, råder som någonsin i fallet gamla fängelset eller vraket i dyn. Människan behöver också ett projekt!!

Betänk vår omsorg om våra hus och våra båtar; nödvändigheten och viljan att ge dem kärlek, omtanke och exemplarisk skötsel. Precis som med våra små namnar vi flytetygen och stundom husen. Vi menar att det handlar om byggnader med karaktär, att de har själ och personlighet. Just det ger oss ett associativt samband till människor: BÅT, BYGGNAD, MÄNNISKA.

Men alla gamla anskrämliga byggnader eller till botten gångna skorvar är inte värda projekt i den högre skolan; vi kan rädda några tillfälligt med andra åtgärder: i båtens fall med kvarstad i avvaktan på tvingande och förbättrande åtgärder, hus kan sättas under tvångsförvaltning p g a missförhållanden

som måste rättas till och enligt tidigare resonemang kan då även människor kunna "tvångsförvaltas". Så är det! Men när detta sker ska det vara just i den högre skolan och resurser tillskapas som vore det ett projekt.

Naturligtvis kan omhändertaganden eller tvingande åtgärder mot människor inte ske helt godtyckligt, utan vara ett lagenligt förfarande med stor hänsyn tagen till individen. Ärendet skall tillika vila på en professionellt genomförd utredning och under påföljande process drivs mot målet där tvångsåtgärderna kan lätta för att, om möjligt, senare helt upphöra.

Gävleborgs FS rekryterar, organiserar och utbildar samhällsarbetare vilka frivilligt åtar sig laganknutna uppdrag. De arbetar med ärenden hos kriminalvårdens frivård, socialtjänsten, kommunens överförmyndare, landstingets patientnämnd m.m. Lagarna som styr deras arbete är brottsbalken, socialtjänstlagen, föräldrabalken och de psykiatriska tvångslagarna. Förutom ovanstående ser föreningen det som viktigt att bedriva besöksverksamhet till anstalt och häkten i Gävle.

Gävleborgs FS har i dagsläget 120 st medlemmar. Vi har haft samma verksamhet i 40 år och haft förmånen att möta många ansvarskännande medlemmar i föreningen; vuxna, trygga, samhällsnyttiga och solidariska män och kvinnor. Behovet av frivilligkraft är stort hos samtliga uppdragsgivare och i hela riket beräknas uppemot

Närbilder från fängelser i Sri Lanka

Rolf och jag åkte under jul- och nyår på semester till Sri Lanka. Då vi har svårt att tillbringa tre veckor på en sandstrand, bestämde vi oss ganska snabbt för att resan skulle inkludera besök på några fängelser, för att lära oss hur kriminalvård idag bedrivs på andra håll i världen. Tack vare ett rekommendationsbrev från Anders Hedin och "The Swedish Government of Correctional Institutions" lyckades vi ta oss igenom den singalesiska byråkratin och fick besöka två fängelser.

Det första var ett ungdomsfängelse utanför Negombo där vi möttes av ca 500 pojkar mellan 16-21 år som var dömda till, vad vi kan kalla för, straffarbete. Det var som att i Sverige förflytta sig minst 100 år tillbaks i tiden, då vi fick se hur pojkarna på ackord arbetade med bla reptillverkning och vävning.

Fängelse nummer två, var en lokalanstalt i Negombo, där det sitter både häktade och dömda.

Innanför dess murar, som till ytan kan jämföras med Bomhusanstalten som har ca 100 interner, fanns här för dagen 1200 fångar. Det kan erkännas att vi hade förväntat oss någonting i stil med Abu Greib i

Irak, men våra föreställningar kom helt på skam. På Sri Lanka bedrivs en human kriminalvård under ledorden "Prisoners are also human beings" och med de fängelsedirektörer vi träffade diskuterade vi om både svensk och kanadensiskt kriminalvård.

200.000 frivilliga utföra sin uppgift för stat, landsting och kommun. Insatsen är arvoderad men ytterst blygsamt. Få tar ett uppdrag för förtjänstens skull. Helt andra värdegrunder avgör beslutet att engagera sig. Läsaren begriper själv att om en merpart av landets aktiva stödpersoner avbröt sina myndighetsåtaganden och stöd till behövande, ja, då rämna samhällsbyggnadens fundament. Uppenbara demokratiska inslag går dessutom förlorade om nödvändiga och utvecklande kontakter människor emellan sätts på undantag. Det går inte att överskatta betydelsen, för oss samtliga, att våra samhällsarbetare har insyn i myndigheters sätt att arbeta och ges möjlighet att hålla ett vakande öga på det offentliga myndighetsutövning. Enbart detta faktum gör det viktigt att stötta den stora gruppen frivilliga samhällsarbetare och deras föreningar.

Självfallet behöver våra medlemmar stor uppmuntran, god handledning och tillfällen för personlig utveckling; helt lätt är det inte att bedriva förändrings- och påverkansarbete. Men stödpersonen kan vara just den stimulans, den retning, som innebär en varaktig förändring/förbättring hos klienten. Utan medel till beskrivna insatser tröttnar våra medlemmar och rekryteringen av nya äventyras.

Kommunerna har, för de flesta av landets ca 80 riksförbundsanslutna frivilligföreningar, skurit ner eller borttagit de ekonomiska

bidragen. Finansieringen för vår del består av medlemsavgifter/gåvor, fondmedel, visst stöd från arbetsvården (lönebidrag) samt ett villkorat avtalsbelopp från Kriminalvården i Gävle. Stiftelsen Adolf Grape är den enskilt största bidragsgivaren tillsammans med kriminalvården. Men det räcker bara till "förvaltning" av föreningen och inte till den kontakt- och studieverksamhet medlemmarna först och främst behöver.

Det redan skrivna är tankar och reflektioner födda ur ett misslyckande. Hösten 2005 befann sig Gävleborgs FS på ruinens brant. Allt som kunde få vår skuta att sjunka lämpades överbord: den lönebidragsanställda kanslisten, verksamheten för medlemmarna, hoppet om en snar räddning (vid det laget enbart betungande). Kvar fanns en modstulen styrelse som repade mod och tog sig samman och inledde en flirt med stadens näringsliv. Så måttlös var vår kärleksförklaring att 132 st lokala företag, små som stora, uppvaktades och erbjöds engagemang i verksamheten men också att stödja densamma ekonomiskt. Kärleken var inte ömsesidig! Inget enda svar inkom! Inte ens ett förklarande "nej tack, jag är redan upptagen". Mest av allt häpnad från vår sida, vid sidan av den självklara besvikelsen. Sa verkligen inte vår skrivelse mer!? Vädjade den inte till något litet skrymsle för samverkan däruppe i hjärnvindlingarna hos någon? Det var då vi förstod att vi inte fanns! Det var då vi förstod att vi minsann hade att göra!

Projekt Folke T. Svensson i Sätra

Projektet, föreningens del i det, är ju redan beskrivet. Det kan sluta, i den bästa av världar, som en lite lätt raljant återgiven solskenshistoria. (Mycket förkortad version.):

Hemma hos familjen Duglig har fredagskvällens höjdpunkt infunnit sig - Fastställande av helgprogrammet. Under rubriken "Evenemang och utställningar" har den präktige fadern fyndat och han läser högt ur dagens tidning följande: "Frivårdsinspektör Länk och övervakare Kugge, i samverkan med ett större lokalt charkuteriföretag presenterar *Folke T. Svensson i Sätra*. Ta del av berättelsen om Folkes upprättelse och återkomst till samhället". Sätra Centrum, Lördag 11.00-13.00. Under mottot "Ett gott slut" kan vi förmoda att såväl skinkförsäljare som myndighet nått sitt mål.

MED SJÄLVKLAR RESPEKT FÖR EN IDEELL FÖRENING ATT SJÄLVSTÄNDIGT FORMULERA SINA VÄRDEN, IDÉER OCH SYFTEN: SPONSORER HÖR AV ER!!!

Pär Påltoft
medlem nr 186
Nås på telefon
026-124149!

Visserligen är standarden i våra ögon mätt under all kritik, men den måste ses i relation till hur landets befolkning i övrigt har det. Är man van att sova på golvet, uppfattas det som lyx när man på fängelset får en madrass att rulla ut till kvällen.

På fängelset, i en separat muromgärdad byggnad, fanns också ett hundratal kvinnor. Omkring tjugo av dem hade sina barn med sig. Fattiga och utan stöd från vare sig släkt och vänner, levde många av dem sina liv helt utstötta på samhällets absoluta botten. Det visade sig att några av dem, i ren barmhärtighet, hölls kvar på fängelset för att de ingenstans hade att ta vägen. Detta gällde för kvinnan på bilden till vänster, som likt jungfru Maria på julafton fött en son på fängelset. Det berättades för oss att barnet skulle tas ifrån henne och sändas till ett barnhem. Våra tankar gick till Carin i cell 35 på "Hotell Hamilton"...

Innan vi reste från Sverige hade Rolf fått med bistånd från församlingar i Gävle och Gästrikland, så att vi skulle kunna hjälpa behövande på Sri Lanka. Då besöket hos kvinnorna på fängelset påverkade oss så starkt, beslutade vi oss för att merparten av pengarna skulle gå till dem. Dagen efter återvände vi efter att ha handlat upp stora mängder av mjölkpulver för de större barnen och bröstmjölsersättning för de kvinnor som pga undernäring inte kunde föda sina barn tillräckligt. Till det skänkte vi både tandborstar, tandkräm, sanitetsartiklar, tvål och schampo, samt ananas och bananer. Förutom fotbollar och leksaker, fick alla barnen varsin nallebjörn. Kvinnan på bilden var höggravid, så henne gav vi lite extra då hon behövde all näring hon kunde få i sig. Trots att vi kände oss som profiterer när vi fotograferade dessa kvinnor, är ändå denna bild av henne det mest bestående minnet från vår resa till Sri Lanka. Hon, liksom de flesta andra singaleser, ler ifrån hjärtat.

När våras det för kriminalpolitiken?

Gävle Konstcentrum och Fängelsemuseet arrangerade en lunchdiskussion den 26 april på temat: Hur gör vi Gävle tryggare?

Inbjuden var Göteborgsjournalisten Mattias Hagberg, som nyss släppt sin bok "Släpp fångarna loss - Ett reportage om brott, straff och trygghet". Atlas, Stockholm 2006. Bägge Gävletidningarna deltog i debatten med ledande redaktionsföreträdare.

Kanske är Hagbergs bok ett tecken på en början till islossning i vår svenska diskussion om kriminalitet och hur man kan förhålla sig till den. Boken är lättläst och stimulerande, men blir kanske ingen kioskvältare. Dock finns ett visst hopp om att de nyanserade tankarna ändå når den diskussion om vår kriminalpolitiska framtid som våra beslutsfattare måste ta tag i – efter valet förstås!

Idag styrs den europeiska kriminalpolitiken av "hökar" som ser sig legitimerade av terrorism och storskalig brottslighet och EU-samordningens krav. Här hemma finns i medierna och i den offentliga debatten en stor efterfrågan på "hårdare tag" och snabba lösningar. Men tack och lov finns det också nu en diskussion som håller fram de kritiska alternativa perspektiven och belyser komplicerade frågor utan osund förenkling. I dagens debattklimat är förstås efterfrågan på nyanserade synsätt mycket begränsad.

I den svenska "ankdammen" har vi tidigare haft en "världsberömd" tradition av att se kritiskt medvetet på mänskliga rättigheter, socialpolitik, kriminalpolitik osv. Vi har t o m exporterat en del av vårt synsätt och våra modeller till omvärlden och varit välkända för det. Med öppna ögon kan vi nu se att tidigare tankar, idéer och verksamheter devalveras och ogiltigförklaras.

Hagberg sammanfattar behovet av nya perspektiv med bl a dessa formuleringar: "Jag har skrivit boken eftersom jag är övertygad om att de senaste årens syn på kriminalitet och kriminalpolitik måste problematiseras – annars riskerar vi att skapa ett intolerant samhälle som enbart underblåser konflikter mellan människor med olika bakgrund, förutsättningar och möjligheter. Mellan svenskar och invandrare, mellan arbetslagare och arbetslösa, mellan fattiga och rika".

Det finns en stor och intressant bredd i det "reportage" som Mattias Hagberg redovisar. Han lägger sin tyngdpunkt på den välkända tanken att människan alltid har behövt myter för att kunna orientera sina värderingar på ett tryggt sätt mellan ont och gott. Och att vi skapar oss de myter vi behöver. Det kriminella "hotet" kan idag vara en modern myt som väl passar vårt spontana förhållningssätt till det främmande – vårt behov att skapa ett "vi och dom" för att känna oss tryggare.

Den mansdominerade kriminaliteten (83% av lagförda i Sverige 2004 var män) gör att man måste fundera över mansrollens funktion i sammanhanget. Den allmänna normen för manlighet stödjer mannens dominans i samhället när det gäller makt, status, ekonomi etc. Men verkligheten för stora grupper män innebär relativ fattigdom utan makt och inflytande. Den svenske sociologen Ove Sernhede anser att man bara kan förstå förtortsgänget, skinnskallarna, fotbollshuliganerna och mc-gänget utifrån deras förhållande till den manliga normen. Förhållandet är otillfredsställt kan man gott säga. Kriminaliteten kan därför också ses som en "protestaktivitet".

När det gäller mansrollens allmänna destruktivitet har man stor hjälp av en annan aktuell bok av en annan journalist från Göteborgs. Stephan Mendel- Enk har skrivit "Med uppenbar känsla för stil – ett reportage om manlighet". Boken är en skarp betraktelse över "pojken" obönhörliga indoktrinering till utvecklad "man" i alla sina former och avarter. Med dessa insikter tornar onekligen problematiken upp sig till allmänmänskliga proportioner. Hur formar samhället oss fungerande medmänniskor som gör samhället möjligt? Den kriminalpolitiska diskussionen börjar självklart inte i kriminalpolitiken. Det gör det hela både enklare och svårare.

Men var ska man då börja? Diskussionen om brott och straff har mer eller mindre sparat ur eftersom den domineras av känslor och populism och internationella förebilder

Mattias Hagberg

eller "krav". Men ska exempelvis mäns våld mot kvinnor reflexmässigt enbart bemötas med hårdare tag? Vad betyder det i så fall för att underhålla mansrollens status quo – och förstärka den. Den typen av frågor måste man också kunna besvara innan man tar det avgörande steget. Kan vi hoppas på vår - efter ett befriande tövader bland mytologier och tankesystem!?

*Karl-Henrik Ström
medlem nr 105*

Forts. från sid 1

via informationstavlor i Gävles infarter under fyra veckor i sommar kan locka till besök i Gävle och vårt museum under benämningen Sveriges Fängelsemuseum.

Kriminalvården och dess generaldirektör Lars Nylén har beslutat att stödja museiverksamheten i Gävle med ett ekonomiskt bidrag, vilket gör att vi kan säkra de anställningar som föreningen står för fram till årsskiftet. Kriminalvårdens regionchef i Härnösand Svante Lundqvist kommer i fortsättningen att vara adjungerad ledamot av föreningens styrelse. Den förändring vi är inne i gör att vi har gott hopp om att kunna utverka fortsatt stöd från såväl kommunen som kriminalvården åren framöver.

Ser vi till läget för dagen kan vi konstatera att visningsverksamheten håller en hög nivå medan ströbesöken kunde ha varit flera. Marknadsföringen av museet blir allt viktigare och vi måste utnyttja alla kanaler för att göra museet känt. Detta är inför sommaren och kommer framgent att vara en klart prioriterad uppgift för oss alla.

Jag vill rikta ett varmt tack till alla som arbetar i och stöder föreningen med insatser i stort som smått. Hoppas att alla får en skön, avkopplande och intensiv museisommar.

Anders Hedin

Cellsapsbladet sponsras av

Gävle Offset